Asia: Soklin Loitson koelouhinnan ja Vihellysaavan koerikastamon toimintaa sekä niihin liittyviä vesienhallinta- ja jätealuejärjestelyitä koskeva... (LVV-U/21420/2026)

Lupa- ja valvontavirasto
https://ytietopalvelu.lvv.fi/fi- FI/asia/3317252

Lausunto

1 Johdanto

Lupa- ja valvontavirasto (LVV) on pyytänyt Luonnonvarakeskukselta lausuntoa koskien Soklin Loitson koelouhinnan ja Vihellysaavan koerikastamon toimintaa sekä niihin liittyviä vesienhallinta- ja jätealuejärjestelyitä koskeva ympäristö- ja vesitalouslupahakemusta. LVV pyytää erityisesti lausuntoa hankkeen arvioiduista vaikutuksista porotalouteen ja kalastoon.

Luonnonvarakeskus, tai etenkin aikaisemmin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, on lausunut Sokli-suunnitelmista aiemmin jo useamman kerran, mm. ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta (YVA) ja sen täydennyksistä (2008), kaivoshankkeen rautatietä koskevasta YVA-ohjelmasta (2008), YVA-selostuksesta, (2009), hankkeen vaihemaakuntakaavaehdotuksesta (2009), YVA-selostuksen täydennyksestä koskien malmin rikastuspaikkaa (2012), kaivospiirihakemuksesta (2013), kaivoksen ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksesta (2016) jne. Aiemmissa lausunnoissa todetut huomiot kaivossuunnitelmien vaikutuksista kalastoon, porotalouteen ja näihin liittyviin ympäristötekijöihin ovat pääosiltaan edelleen relevantteja.
Vaikka LVV:n lausuntopyynnössä korostettiin erityisesti kalakantojen ja porotalouden näkökulmia, Luonnonvarakeskus tuo esille myös eräitä alueen linnustoon liittyviä huomioita.

Soklin Loitson koelouhinnan ja Vihellysaavan koerikastamon toiminnasta sekä niihin liittyvistä vesienhallinta- ja jätealuejärjestelyitä koskevasta ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksesta Luonnonvarakeskus esittää kalaston, porotalouden ja linnuston osalta seuraavaa.

2 Lausunto

Kalasto

Nuorttijoen vesistö on merkittävä vaelluskalasysteemi ja vesistössä esiintyy Venäjän puolella Nuorttijärvessä syönnöksellä käyvää luonnonvaraista, alkuperäistä ja istutuksin sekoittamatonta järvitaimenta. Alueen vedet ovat laadultaan erinomaisessa kunnossa, toisin kuin suurimmassa osassa muuta Suomea.

Vaikka hakemuksessa esitetty Loitson ja Vihellysaavan koetoiminta onkin mittakaavaltaan koko Soklin kaivoshankesuunnitelmaa merkittävästi pienempi, koetoiminnan avaaminen tulee aiheuttamaan ympäristömuutoksia Nuorttijoen vesistössä,. Esimerkkeinä muutoksista mainittakoon hakemuksessakin mainitut pintavalunnan muutokset, vaikutukset pohjaveden korkeuteen ja suurimpien vaikutusten kohdistuminen vähävetisiin latva-alueisiin (Soklioja, Yli-Nuortti, Loitsana), joilla koostaan huolimatta on merkittävä rooli alueen kalakantojen elinympäristöinä. Loitsanan lampi on erityinen pienvesi, joka on ekologialtaan

rikas ja mielenkiintoinen, sekä erityisen merkittävä lähialueen taimenkantojen ruokailualueena. Hakemuksessa mainitaan myös Loitsana mahdollisena kiintoaine- ja ravinnelisän kohteena kun maastoon johdetaan koetoiminnasta syntyviä vesiä.

Soklin kaivoshankkeen koetoiminnalle mahdollisesti myönnettävässä luvassa toiminnasta aiheutuvien ympäristömuutosten ja -haittojen minimointi on ensiarvoisen tärkeä tavoite. Kalaston hyvinvoinnin osalta erityistä huomioita on kiinnitettävä vesistöön johdettavien vesien riittävän hyvästä puhdistuksesta niin tavanomaisen toiminnan kuin erityisesti mahdollisten poikkeusolosuhteiden (sade- ja tulva-ajat) aikana. Vastaavasti kaivostoiminnasta aiheutuvien mahdollisten haittojen ja muutosten seuranta on tärkeä järjestää riittävän laajana ja tarkoituksenmukaisena, jotta tarvittaessa voidaan ryhtyä nopeasti korjaaviin toimenpiteisiin.

Hakemuksessa kiinnittää huomiota useiden arvioiden epävarmuus ja tästä seuraava käytettyjen sanamuotojen epämääräisyys. Esimerkiksi koetoiminnasta aiheutuvan pohjavesien pinnan laskun määrän tai laajuuden arvioita ei ole esitetty, vaan hakemuksessa todetaan ainoastaan, että kuivatuspumppaus laskee pohjaveden pintoja sekä koelouhoksella että sen ympäristössä. Pohjavesien lasku tulisi erityisesti vaikuttamaan pienten latvavesien ja luultavasti myös Loitsanan lammen vesitaseeseen.

Koetoiminnan vaikutusten seuranta on mahdollisen luvansaannin jälkeen keskiössä. Kalastovaikutusten arvioinnin kannalta seurantaohjelmaan tulisi sisällyttää ainakin pitkäaikaisia vedenkorkeuden ja virtaamien mittauksia sekä taimenen poikastuotannon seurantoja vaikutusalueella, esim. sähkökalastuksin. Loitsanan lammen osalta olisi ensiarvoisen tärkeää seurata kalojen liikkumista lammen ja Sokliojaan laskevan puron välillä, kuten on tehty vuonna 2024 automaattisella Simsonar-laskurilla. Vuoden 2024 seuranta osoitti Loitsanan lammen olevan erittäin merkittävä lähialueiden taimenkannan syönnösalue.

Porotalous

Luonnonvarakeskus toteaa, että Soklin Loitson koelouhosta ja Vihellysaavan koerikastamoa koskevassa ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksessa poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia on tunnistettu ja kuvattu yleisellä tasolla. Hakemuksessa todetaan hankkeen sijoittuvan Kemin-Sompion paliskunnan kesä-, syys- ja talvilaitumille sekä arvioidaan, että toiminnasta aiheutuvat vaikutukset poronhoitoon ovat kokonaisuutena vähäisiä. Lisäksi hakemuksessa esitetään porojen liikkumisen seurantaa sekä yhteistyötä paliskunnan kanssa. Vaikutuksia on pyritty vähentämään sijoittamalla toimintoja aiemmin käytetyille alueille, minimoimalla aidattavat alueet, rajoittamalla liikenteen haittoja sekä palauttamalla alueet käytön jälkeen mahdollisimman hyvin muuhun käyttöön.

Hakemus koskee pinta-alaltaan ja kestoltaan verrattain rajallista koetoimintaa, minkä vuoksi on mahdollista, että hankkeen suorat vaikutukset poronhoitoon jäävät vähäisiksi. Mikäli kuitenkin liikenne, melu tai muu toiminta aiheuttaa porojen käyttäytymisessä muutoksia usean vuoden ajan, voivat vaikutukset ulottua itse toiminta-aluetta laajemmalle. Tällöin poronhoitajien voi olla tarpeen mukauttaa esimerkiksi porojen ohjaamista, kokoamista tai muita poronhoitotöitä. Vaikka tällaiset vaikutukset olisivat paikallisia, ne voivat aiheuttaa poronhoidolle lisätyötä ja kustannuksia, joita ei välttämättä pysty ennakoimaan pelkästään

toiminnan suorien maankäyttövaikutusten perusteella.

Poronhoidon näkökulmasta olennaista ei myöskään ole ainoastaan yksittäisen hankkeen vaikutus, vaan myös sen suhde alueen muuhun maankäyttöön ja häiriötekijöihin. Tutkimukset (Niebuhr ym. 2026) sekä käytännön kokemukset viittaavat siihen, että poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset muodostuvat usein useiden häiriötekijöiden yhteisvaikutuksina. Yksittäisen hankkeen vaikutukset voivat olla vähäisiä, mutta niiden kumuloituminen voi heikentää laidunten käyttöä, porojen liikkumista ja poronhoidon harjoittamisen edellytyksiä huomattavasti enemmän kuin yksittäisten hankkeiden tarkastelu antaa ymmärtää.

Luonnonvarakeskus kiinnittää huomiota siihen, ettei käytettävissä olleessa aineistossa ollut tunnistettavissa Kemin-Sompion paliskunnan omaa lausuntoa tai muuta vastaavaa kannanottoa, jonka perusteella olisi mahdollista arvioida, vastaavatko hanketoimijan esittämät arviot vaikutuksista paliskunnan käsitystä vaikutusten merkittävyydestä. Olisi ollut hyödyllistä tuoda esille, onko paliskunnan kanssa keskusteltu hankkeesta sekä miten paliskunnan näkemyksiä on hyödynnetty vaikutusten arvioinnissa ja poikkeavatko ne mahdollisesti hanketoimijan omasta arviosta.

Samoin Luonnonvarakeskus kiinnittää huomiota siihen, ettei käytettävissä olleessa aineistossa ollut tunnistettavissa poronhoitoon kohdistuvien yhteisvaikutusten tarkastelua. Vaikka hanke olisi katsottu kooltaan sellaiseksi, että laajempi yhteisvaikutusten tarkastelu ei ole ollut tarpeen, olisi poronhoidon näkökulmasta vähintäänkin yleispiirteinen arvio muiden häiriötekijöiden merkityksestä sekä mahdollisista kumuloituvista vaikutuksista ollut hyödyllinen. Myös tällaisten vaikutusten arvioinnissa paikallisten poronhoitajien kokemusperäinen tieto voi tarjota arvokasta lisätietoa.

Vaikutuksiin liittyvien epävarmuuksien vuoksi Luonnonvarakeskus pitää tärkeänä, että vaikutusten seurannasta ja mahdollisista lieventämistoimista sovitaan yhteistyössä paliskunnan kanssa ennen toiminnan käynnistämistä.

Viite: Niebuhr, B.B., Skarin, A., Saijets, J., Lipsanen, A., Pekkarinen, A.-J., Sandström, P., Simmonds, M., Horstkotte, T.,Tveraa,T., Kumpula, J., Panzacchi, M., van Moorter, B., Adler, S., Duris, L., Fjällberg, M., Hast, S., Jokinen, M., Larsdotter, E., Langeland, K., Oinonen, K., Rasmus, S., Rautiainen, H., Rönnegård, L., Syrjänen, K. & Sant'Ana, D.(2026).Towards understanding and managing cumulative impacts in Sápmi: approaches and collaboration. Workshop report with focus on spatial data, reindeer, and reindeer herding. Rangifer, 46 (2), 1-76. https://doi.org/10.7557/2.46.2.8865

Linnusto

Ympäristölupahakemuksessa todetaan, että koetoiminnan suurimmat linnustoon aiheutuvat vaikutukset tulevat elinympäristöjen muutosten myötä, ja että rakennettavilta alueilta häviävät luontaiset lintujen pesimäpaikat. Lisäksi todetaan, että muuttuvat kohteet ovat pienialaisia, joten vaikutuksia ei nähdä merkittävänä. Luonnonvarakeskus tuo esille, että tehtyjen selvitysten mukaan alueella pesii useampi uhanalainenkin laji. Kun lisäksi huomioidaan hakemuksessakin tunnistetut linnustokartoitusten epävarmuudet sekä elinympäristöjen pirstoutuminen laajemmin uhanalaisten lajien elinalueilla,

vaikutusten vähäisyyttä koskeviin johtopäätöksiin sisältyy riskejä ja ne olisi hyvä perustella tarkemmin. Vaikutusten seuranta korostuu myös linnuston osalta.

3 Lausunnon tiivistelmä

Soklin koetoimintahankkeen suorat vaikutukset kalastoon ja poronhoitoon voivat jäädä suhteellisen vähäisiksi hankkeen rajallisen koon vuoksi.
Kalaston näkökulmasta vaikutukset kohdistuvat vesistön herkkiin ja vähävetisiin latvaosiin, jotka ovat erityisen herkkiä ympäristön häiriöille, mm. pohjaveden korkeuden muutoksille.
Poronhoidon näkökulmasta vaikutuksia tulisi tarkastella myös pidempiaikaisen häiriön, mahdollisten lisäkustannusten sekä muiden maankäyttömuotojen kanssa syntyvien yhteisvaikutusten kautta. Käytettävissä olleessa aineistossa ei ollut tunnistettavissa Kemin-Sompion paliskunnan omaa kannanottoa eikä poronhoitoon kohdistuvien yhteisvaikutusten tarkastelua. Tämän vuoksi Luonnonvarakeskus pitää tärkeänä, että vaikutusten seurannasta ja mahdollisista lieventämistoimista sovitaan yhteistyössä paliskunnan kanssa ja että poronhoidon näkökulma huomioidaan arvioinnissa kattavasti.
Vaikutusten arvioimiseksi on erittäin tärkeää suunnitella ja toteuttaa riittävä seurantaohjelma, joka kattaa sekä kohdealueen kalaston, porotalouden että linnuston.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 30.10.2026 klo 10:02:02.

Lausunnon valmistelija(t):
Jaakko Erkinaro
Antti Pekkarinen, Panu Orell, Saara Kattainen

Liitteet:

Tiedoksi: